

Stockholmska konvencija

O POSTOJANIM ORGANSKIM
ONEČIŠĆUJUĆIM TVARIMA

Stockholmska konvencija

O POSTOJANIM
ORGANSKIM
ONEČIŠĆUJUĆIM
TVARIMA

Stockholmska konvencija o postojanim organskim onečišćujućim tvarima

Stockholmska konvencija o postojanim organskim onečišćujućim tvarima (Stockholmska konvencija) prihvaćena je 2001. godine, a stupila je na snagu 2004. godine. Stockholmska konvencija je prvotno obuhvaćala 12 postojanih organskih onečišćujućih tvari (POPs) uz promicanje aktivnosti/mjera koje je potrebno poduzeti na međunarodnom nivou u cilju zaštite ljudskog zdravlja i okoliša. Stockholmska konvencija od stranaka zahtjeva poduzimanje mjera u vidu potpunog uklanjanja/ograničavanja ili smanjivanja ispuštanja POPs-ova u okoliš.

POPs-ovi su toksični organski spojevi/tvari otporni na fotolitičku, biološku i kemijsku razgradnju. Najveći problem proizlazi iz činjenice da se nakupljaju u živim bićima (bioakumuliraju se), te se lako prenose na velike udaljenosti.

Stockholmska konvencija propisuje obveze koje bi svaka stranka trebala ispuniti kako bi se na međunarodnom nivou u potpunosti uklonila, ograničila ili postupno ukinula proizvodnja, uporaba, uvoz i izvoz POPs-ova koji se nalaze na popisima dodataka Stockholmske konvencije.

Osnovni cilj Stockholmske konvencije je zaštita ljudskog zdravlja i okoliša od POPs-ova. U tu svrhu stranke su, između ostaloga, obvezne:

- zabraniti proizvodnju, uporabu, uvoz i izvoz POPs-ova uvrštenih u Dodatak A, te ograničiti proizvodnju i uporabu POPs-ova iz Dodatka B; započevši sa početnih 12 POPs-ova, Stockholmska konvencija dozvoljava i brojna izuzeća i prihvatljive namjene; stranka je obvezna prijaviti potrebu za izuzećima Tajništvu Stockholmske konvencije koje vodi Registar; uz navedena ograničenja zahtjeva se i provedba mjera smanjivanja ispuštanja/nastajanja (i gdje je moguće potpuno uklanjanje) emisija iz antropogenih izvora uključenih u Dodatak C,
- izraditi strategije za utvrđivanje zaliha, proizvoda i predmeta u uporabi, te utvrditi zalihe koje se sastoje od ili sadrže POPs-ove iz Dodatka A ili B, kao i proizvoda i predmeta u uporabi i otpada koji se sastoje od, sadrže ili su onečišćeni POPs-ovima iz Dodatka A, B ili C, a zalihama gospodariti na siguran, učinkovit i okolišno prihvatljiv način,
- provoditi mjere okolišno prihvatljivog gospodarenja, prijevoz i skladištenje PCB otpada, uključujući proizvode i predmete kada postanu otpad,
- onemogućiti reciklažu ili ponovnu uporabu POPs-ova iz otpada,
- razviti strategije za utvrđivanje onečišćenih lokacija i njihovu sanaciju,
- identificirati potencijalno nove POPs-ove i
- podržavati i poticati prijelaz na sigurnija zamjenska rješenja.

Stockholmska konvencija se prvobitno odnosila na sljedećih 12 POPs-ova: aldrin, klordan, DDT, dieldrin, endrin, heptaklor, heksaklorobenzen, mireks, toksafen, poliklorirani bifenili (PCB), poliklorirani dibenzo-p-dioksini (PCDD) i poliklorirani dibenzofurani (PCDF).

Dodaci A, B i C Stockholmske konvencije prvi puta su dopunjeni 2009. godine na četvrtoj konferenciji stranaka (COP-4), kako bi se uključilo devet novih POPs-ova. Dopune su stupile na snagu 26. kolovoza 2010. godine za većinu stranaka, osim stranaka koje nisu bile u mogućnosti prihvatiti usvojene Odluke (tzv. *"opt-out"*), odnosno predmetne dopune.

Dodatak A Stockholmske konvencije je ponovno dopunjen na petoj i šestoj konferenciji stranaka (COP-5 i COP-6), kako bi se uključio tehnički endosulfan i njegovi izomeri, te heksabromciklododekan (HBCD). Tim dopunama je ukupno 23 kemikalije/POPs-a regulirano Stockholmskom konvencijom. Spomenute dopune su stupile na snagu 27. listopada 2012. godine i 26. studenog 2014. godine.

Navedene odluke objavljene su u službenom glasilu Republike Hrvatske putem Uredbe o objavi Dodatka G od 6. svibnja 2005. godine, izmjena i dopuna Dodataka A, B i C iz svibnja 2009. godine, izmjene i dopune Dodatka A iz travnja 2011. godine i izmjene i dopune Dodatka A iz svibnja 2013. godine Stockholmske konvencije o postojećim organskim onečišćujućim tvarima (Narodne novine-Međunarodni ugovori, broj 8/2015).

Na sedmoj konferenciji stranaka 2015. godine (COP-7), konferencija stranaka je prihvatila uvrštavanje tri dodatne kemikalije/POPs-a: pentaklorofenola, njegovih soli i estera (PCP), polikloriranih naftalena (PCN), te heksaklorbutadiena (HCBD).

26 kemikalija trenutno navedenih na popisu Stockholmske konvencije podložne su kontrolnim mjerama koje mogu uključivati, ovisno o kemikaliji/POPs-u, zabranu proizvodnje i/ili uporabe, no uz brojna posebna izuzeća, odnosno dozvoljene prihvatljive namjene.

U tablici je naveden popis kemikalija/POPs-ova obuhvaćenih Stockholmskom konvencijom:

Tvar/POPs	CAS br.	Dodatak Stockholmske konvencije
Aldrin	309-00-2	Dodatak A
Klordan	57-74-9	Dodatak A
Klordekon	143-50-0	Dodatak A, COP-4
DDT	50-29-3	Dodatak B
Dieldrin	60-57-1	Dodatak A
Tehnički endosulfan i pripadajući izomeiri i endosulfan sulfat	115-29-7 959-98-8 33213-65-9 1031-07-8	Dodatak A, COP-5
Endrin	72-20-8	Dodatak A
Heptaklor	76-44-8	Dodatak A
Heksabromobifenil (HBB)	36355-01-8	Dodatak A, COP-4
Heksabromociklododekan (HBCD)	25637-99-4 3194-55-6 134237-50-6 134237-51-7 134237-52-8	Dodatak A, COP-6
Heksabromodifenil eter i heptabromodifenil eter	68631-49-2 207122-15-4 446255-22-7 207122-16-5 i drugi	Dodatak A, COP-4
Heksaklorobenzen (HCB)	118-74-1	Dodatak A i C
Heksaklorobutadien (HCBd)	87-68-3	Dodatak A, COP-7
Alfa heksaklorocikloheksan	319-84-6	Dodatak A, COP-4
Beta heksaklorocikloheksan	319-85-7	Dodatak A, COP-4
Lindan	58-89-9	Dodatak A, COP-4
Mireks	2385-85-5	Dodatak A
Pentaklorobenzen (PeCB)	608-93-5	Dodatak A i C, COP-4
Poliklorirani bifenili (PCB)	svi PCB-i njihove mješavine imaju različite CAS brojeve	Dodatak A i C
Perfluorooktan sulfonska kiselina (PFOS), njene soli i perfluorooktan sulfonl fluorid (PFOSF)	1763-23-1 307-35-7 i drugi	Dodatak B, COP-4
Poliklorirani naftaleni (PCN)	svi PCN-i njihove mješavine imaju različite CAS brojeve	Dodatak A i C, COP-7
Pentaklorofenol i njegove soli i esteri (PCP)	131-52-2 27735-64-4	Dodatak A, COP-7
Polikloriranid dibenzo-p-dioksini (PCDD)/ Poliklorirani dibenzofurani (PCDF)	1746-01-6	Dodatak C
Tetrabromodifenil eter i pentabromodifenil eter	5436-43-1 60348-60-9 i drugi	Dodatak A, COP-4
Toksafen	8001-35-2	Dodatak A

COP-4
  COP-5
  COP-6
  COP-7

Kemikalije trenutno pod procjenom Povjerenstva za razmatranje postojećih organskih onečišćujućih tvari (POPRC):

dikofol, dekabromodifenil eter, kratkolančani klorirani parafini i perfluorooktanska kiselina (PFOA), njene soli i spojevi povezani s PFOA.

Kontrolne mjere koje stranke trebaju poduzeti vezano uz POPs-ove definirane su u Dodacima, kako slijedi:**Dodatak A (trajno uklanjanje), posebna izuzeća:**

Stranke moraju poduzeti mjere trajnog uklanjanja proizvodnje i uporabe uključenih POPs-ova. Posebna izuzeća za uporabu i/ili proizvodnju primjenjuju se na one stranke koje su upisane u Registar posebnih izuzeća koje vodi Tajništvo Stockholmske konvencije.

Dodatak B (ograničavanje), posebna izuzeća i prihvatljiva namjena:

Stranke moraju poduzeti mjere ograničavanja proizvodnje i uporabe navedenih POPs-ova u vidu dozvoljenih, prihvatljivih namjena i/ili posebnih izuzeća za uporabu i proizvodnju.

Dodatak C (nenamjerno ispuštanje/proizvodnja):

Stranke moraju poduzeti mjere smanjivanja nenamjerne proizvodnje ili ispuštanja POPs-ova u sve sastavnice okoliša kad god je to moguće.

Ukoliko je potrebno u svrhu neophodnog pružanja vremena potrebnog za poduzimanje neophodnih mjera koje se zahtijevaju Stockholmskom konvencijom kako bi se POPs-ovi smanjili ili trajno uklonili, stranke mogu iskoristiti pravo na dozvoljena posebna izuzeća i/ili prihvatljive namjene.

Posebno izuzeće je, u načelu, ograničeno na pet godina od datuma stupanja na snagu izmjena/dopuna Stockholmske konvencije s obzirom na dotičnu kemikaliju, osim ako raniji datum nije naveden u Registru stranke ili je dodijeljeno produženje u skladu s odredbama iz stavka 7. članka 4. Stockholmske konvencije.

Stranka može pismenim putem u bilo kojem trenutku povući zahtjev za upis u Registar posebnih izuzeća.

Nakon isteka svih registracija, ne mogu se napraviti nove registracije za predmetna izuzeća.

Stranke također imaju obvezu prijave u Registar ukoliko određene POPs-ove koriste u **prihvatljive namjene**, kako je dozvoljeno Stockholmskom konvencijom.

Povjerenstvo za razmatranje postojanih organskih onečišćujućih tvari (POPRC)

Povjerenstvo za razmatranje postojanih organskih onečišćujućih tvari je stručno-znanstveno i tehničko pomoćno radno tijelo Stockholmske konvencije koje prvo razmatra prijedloge za uvrštavanje novih kemikalija na popis dodataka konvencije koje bi mogle biti kvalificirane kao POPs-ovi u Dodacima A, B ili C Stockholmske konvencije, prema članku 8. *POPRC* sačinjavaju nezavisni stručnjaci iako ih imenuje Vlada stranaka Stockholmske konvencije.

Procedura za uvrštavanje novih POPs-ova na popis dodataka Stockholmske konvencije

Članak 8. Stockholmske konvencije definira proceduru za uvrštavanje kemikalija na popise Dodataka A, B i C. Nakon što stranka podnese prijedlog za razmatranje nove/ih kemikalija, Tajništvo potvrđuje sadrži li prijedlog informacije koje se zahtijevaju Dodatkom D (ime kemikalije, postojanost, bioakumulacija, potencijal prijenosa na velike udaljenosti, štetni učinci). Ako je Tajništvo zadovoljno informacijama dostavljenima u Prijedlogu, prosljediti će iste *POPRC*-u na daljnje postupanje. *POPRC* razmatra prijedlog i primjenjuje kriterije za odabir iz Dodatka D.

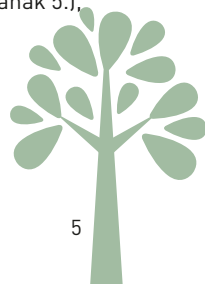
Ako *POPRC* odluči da su kriteriji za odabir zadovoljeni, dalje provjerava Prijedlog i priprema početnu verziju „profila rizika“ sukladno Dodatku E. Putem Tajništva početna verzija dostupna je svim strankama i promatračima, prikupljaju se tehnički komentari, te uzimajući ih u obzir, izrađuje završna verzija profila rizika. Ako prema profilu rizika *POPRC* odluči da će kemikalija kao rezultat prijenosa na velike udaljenosti dovesti do značajnog štetnog utjecaja na ljudsko zdravlje i/ili okoliš u tolikoj mjeri da su poželjni i neophodni postupci/mjere na međunarodnom nivou, prijedlog nastavlja s procedurom. Nakon toga, od svih stranaka i promatrača, *POPRC* putem Tajništva prikuplja informacije definirane u Dodatku F. Tada se priprema „procjena upravljanja rizicima“ koja uključuje analizu kontrolnih mjera za kemikalije prema navedenom Dodatku.

POPRC na temelju profila rizika i procijene upravljanja rizicima predlaže kada bi konferencija stranaka mogla razmotriti kemikaliju za uvrštavanje na popis Dodataka A, B ili C.

Konferencija stranaka, uzimajući u obzir prijedloge *POPRC*, uključujući i znanstvenu nesigurnost, odlučuje, uz predostrožnu mjeru, treba li kemikalije staviti na popis dodataka Stockholmske konvencije te određuje o povezanim kontrolnim mjerama.

Obveze Stockholmske konvencije koje proizlaze vezane uz novo uvrštene kemikalije na popise dodataka uključuju:

- provedbu kontrolnih mjera za svaku kemikaliju (članak 3. i 4.),
- izradu i provedbu akcijskih planova za nenamjerno proizvedene kemikalije (članak 5.),
- razvoj inventara zaliha kemikalija (članak 6.),
- reviziju i ažuriranje Nacionalnog plana za provedbu (članak 7.),
- uključivanje novih kemikalija u izvješćivanje (članak 15.),
- uključivanje novih kemikalija u program učinkovitije procijene (članak 16.).

Međunarodni plan praćenja stanja (GMP-Global Monitoring Plan)

Međunarodni plan praćenja stanja (GMP) POPs-ova je važna komponenta procijene učinkovitosti provedbe Stockholmske konvencije. Međunarodni plan praćenja stanja osigurava usklađeni organizacijski okvir za prikupljanje usporedivih podataka praćenja prisutnosti POPs-ova u svim regijama, kako bi se utvrdio trend njihovih koncentracija, te regionalni i međunarodni prijenos u okolišu. Prva faza GMP-a je završena 2009. godine kada su bili predani prvi regionalni izvještaji/rezultati praćenja na četvrtoj konferenciji stranaka. Izvještaji uključuju nulto stanje koncentracija POPs-ova u ključnim matricama na temelju kojih se mogu pratiti promjene kroz određeni vremenski period/trend.

Nadalje, također je dostupan Vodič za GMP koji podržava usporedivosti i dosljednosti rezultata praćenja koji uključuje smjernice za prikupljanje, analizu i podnošenje izvještaja za informacije i podatke. Vodič uključuje i informacije o prikupljanju i analizi novih POPs-ova na popisu i, zajedno s planom provedbe, postavlja temelje za provedbu usklađenih aktivnosti praćenja u okviru međunarodnog plana praćenja.

Molimo posjetite: <http://www.pops-gmp.org/>

Stockholmska konvencija i povezanost s ostalim blisko povezanim međunarodnim ugovorima o okolišu, sinergijski proces između Baselske konvencije, Rotredamske konvencije i Stockholmske konvencije

Sinergijske Odluke koje obuhvaćaju pet područja, prihvaćene u cilju jačanja procesa kooperativnosti i koordinacije vezano uz cjeloživotni ciklus upravljanja kemikalijama i gospodarenja otpadom. U smislu institucionalne sinergije, prvi istovremeni izvanredni sastanak konferencija stranaka tri Konvencije (EXCOP) održan je na Baliju, Indonezija 2010. godine. Drugi i treći takvi sastanci su održani 2013. i 2015. godine u Ženevi, Švicarska, ali uz istovremeno odvijanje i redovnih odvojenih konferencija stranaka.

Konvencija o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovu odlaganju, Baselska konvencija

Baselska konvencija je stupila na snagu 1992. godine, a Zakon o potvrđivanju Baselske konvencije o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovu odlaganju (Narodne novine-Međunarodni ugovori, broj 3/1994) stupio na snagu 7. kolovoza 1994. godine, te je time Republika Hrvatska postala stranka. Cilj Baselske konvencije je zaštititi ljudsko zdravlje i okoliš od štetnih utjecaja koji proizlaze iz stvaranja, gospodarenja, prekograničnog prometa i zbrinjavanja opasnog i drugih vrsta otpada.

Roterdamska konvencija o postupku prethodnog pristanka za određene opasne kemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini

Zakon o potvrđivanju Roterdamske konvencije o postupku prethodnog pristanka za određene opasne kemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini (Narodne novine-Međunarodni ugovori, broj 4/2007) je stupio na snagu 14. veljače 2008. godine, te je time Republika Hrvatska postala stranka. Ciljevi Roterdamske konvencije su promicanje zajedničke odgovornosti i suradnju između stranaka u međunarodnoj trgovini nekih opasnih kemikalija, kako bi se zaštitilo zdravlje ljudi i okoliš od potencijalne štete, te pridonijeti ekološki prihvatljivijoj trgovini tih opasnih kemikalija, olakšavajući razmjenu informacija o njihovim karakteristikama i osiguravajući nacionalni proces donošenja ispravnijih odluka o njihovom uvozu i izvozu.

Djelomično preklapanje mandata Konvencija, ali uz potpuno zadržavanje samostalnosti svake od njih

Regionalni centri Stockholmske konvencije predstavljaju pomoćne alate provedbe Stockholmske konvencije čija je temeljna svrha jačanje kapaciteta i razmjena tehnologija

Postoji 16 regionalnih i podregionalnih centara koji omogućavaju tehničku pomoć i jačanje kapaciteta, olakšavaju razmjenu tehnologija zemljama u razvoju i zemljama s ekonomijom u tranziciji, s ciljem ispunjavanja obveza propisanih Stockholmskom konvencijom.

Regionalni centri Stockholmske konvencije za jačanje kapaciteta i razmjena tehnologija

Za centralnu i istočnu Europu/Republiku Hrvatsku:

Nadležni regionalni centar se nalazi u Brnu, Češka (SCRC Czech Republic).

<http://www.recetox.muni.cz/rc/index-en.php>

Regionalni centar osigurava pomoć ugovornim strankama (državama) Stockholmske konvencije u geografskoj regiji središnje i istočne Europe, kao i drugim strankama zainteresiranim za gospodarenje kemikalijama i otpadom koji sadrži toksične kemikalije, pružajući obuku, jačanje kapaciteta i stručnu podršku na raznim poljima.

Nadležni regionalni centar za Baselsku konvenciju nalazi se u Bratislavi, Slovačka

<http://www.sazp.sk/bcrc/>

Provedba Stockholmske konvencije u Republici Hrvatskoj:

Republika Hrvatska je Zakonom o potvrđivanju Stockholmske konvencije o postojanim organskim onečišćujućim tvarima (Narodne novine-Međunarodni ugovori, broj 11/2006) ratificirala Stockholmsku konvenciju u studenom 2006. godine, a postala je stranka Stockholmske konvencije 30. travnja 2007. godine (Narodne novine-Međunarodni ugovori, broj 2/2007).

Sukladno obvezama iz članka 7. Stockholmske konvencije, Republika Hrvatska izradila je Nacionalni plan za provedbu (NIP) koji je prihvaćen Odlukom o prihvaćanju Nacionalnog plana za provedbu Stockholmske konvencije o postojanim organskim onečišćujućim tvarima (Narodne novine, broj 145/2008). Kao stranka Stockholmske konvencije, dostavila je NIP Tajništvu Stockholmske konvencije u travnju 2009. godine.

Temeljem prethodno navedene Odluke i multidisciplinarnе problematike upravljanja POPs-ovima, osnovana je i radna skupina koju sačinjavaju predstavnici nadležnih državnih tijela i institucija s javnim ovlastima. Radna skupina ima obvezu izvještavati Vladu Republike Hrvatske o provedbi NIP-a za dvogodišnji period. Do sada izrađena dva Izvješća (prvo za razdoblje siječanj 2009. - prosinac 2010. godine i drugo za razdoblje siječanj 2011. - prosinac 2012. godine, koja su dostupna široj javnosti na internetskim stranicama Ministarstva zaštite okoliša i prirode).

Nadležnost tijela državne uprave za provedbu Stockholmske konvencije u Republici Hrvatskoj dijeli se između slijedećih tijela:

Ministarstvo nadležno za zaštitu okoliša

- nadležno za pitanja onečišćenja zraka emisijama u zrak i tlo te postupanje s otpadom
- kontaktna točka za Stockholmsku i Baselsku konvenciju
- nacionalna kontaktna točka Programa Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP)

Ministarstvo nadležno za zdravlje

- nadležno za postupanje s kemikalijama
- nacionalna kontaktna točka za Roterdamsku konvenciju, Strateški pristup upravljanja kemikalijama (SAICM)

Ministarstvo nadležno za poljoprivredu

- nadležno za zaštitu bilja/održivo gospodarenje pesticidima, zaštitu voda, poljoprivrednog zemljišta, šuma i veterinarstvo

Ministarstvo nadležno za sigurnost na radu

- nadležno za postupanje s uređajima koji sadrže poliklorirane bifenile i poliklorirane terfenile (PCB/PCT), označavanje i zaštitu na radu pri rukovanju s takvim uređajima

Ministarstvo financija - Carinska uprava

- nadležno za izvoz i uvoz opasnih kemikalija

Osnovno zakonodavstvo u Republici Hrvatskoj vezano uz provedbu Stockholmske konvencije

- Zakon o provedbi Uredbe (EZ) br. 850/2004 o postojanim organskim onečišćujućim tvarima (Narodne novine, broj 148/2013),
- Zakon o provedbi Uredbe (EZ) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća EZ o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (Narodne novine, br. 53/2008 i 18/2013),
- Zakon o provedbi Uredbe (EZ) br. 1107/2009 o stavljanju na tržište sredstava za zaštitu bilja (Narodne novine, broj 80/2013),
- Zakon o održivom gospodarenju otpadom (Narodne novine, broj 94/2013),
- Pravilnik o gospodarenju polikloriranim bifenilima i polikloriranim terfenilima (Narodne novine, broj 103/2014),
- Uredba o okolišnoj dozvoli (Narodne novine, broj 8/2014),
- Uredba o graničnim vrijednostima emisija onečišćujućih tvari u zrak iz nepokretnih izvora (Narodne novine, br. 117/2012 i 90/2014).

Ostalo dostupno i relevantno zakonodavstvo odnosi se na:

1. Gospodarenje kemikalijama: poveznica na ministarstvo nadležno za zdravlje <https://zdravlje.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1297/sanitarna-inspekcija/kemikalije-i-biocidni-pripravci-1357/kemikalije-1785/1785>
2. Gospodarenje pesticidima: poveznica na ministarstvo nadležno za poljoprivredu <http://mps.hr/default.aspx?id=7475>
3. Zaštita okoliša i prirode: poveznica na internetsku stranicu <http://www.mzoip.hr/hr/propisi-i-medunarodni-ugovorixxx.html>
4. EUR-Lex: pristup zakonodavstvu Europske unije <http://eur-lex.europa.eu/>

Počtetnih 12 POPs-ova

Aldrin - Pesticid koji se primjenjivao na tlima za ubijanje termita, skakavaca, krumpirove zlatice i ostalih štetnih kukaca.

Klordan - Široko se primjenjivao za kontrolu termita i kao insekticid širokog spektra djelovanja na nizu usjeva.

DDT - Vjerojatno najpoznatiji POPs. DDT se široko koristio za vrijeme Drugog svjetskog rata za zaštitu vojnika i civila od malarije, tifusa i drugih bolesti koje prenose kukci. Kasnije se i dalje nastavlja koristiti u nekoliko zemalja za borbu protiv komaraca uzročnika malarije.

Dieldrin - Prije svega se koristio za kontrolu termita i štetnika na tekstilu, ali i za kontrolu bolesti koje prenose kukci, te kukaca u poljoprivrednim tlima.

Poliklorirani dibenzo-p-dioksini i poliklorirani dibenzofurani (PCDD/PCDF) - Ove kemikalije se proizvode nenamjerno kao nusprodukti nepotpunog sagorijevanja i za vrijeme proizvodnje određenih pesticida i drugih kemikalija. Dodatno, mogu ih ispuštati pojedini procesi recikliranja metala i celuloze, te izbjeljivanja papira. Također, dioksini su nađeni u ispušnim plinovima automobila, dimu duhana, drveta i ugljena. Dioksini i furani su najsnažnije poznate karcinogene kemikalije.

Endrin - Ovaj insekticid je šprican na lišće usjeva poput pamuka i žitarica. Također se koristio za kontrolu miševa, voluharica i drugih glodavaca.

Heptaklor - Prije svega se koristio za ubijanje kukaca tla i termita, međutim imao je i širu uporabu za kontrolu kukaca na pamuku, skakavaca i ostalih štetnika na usjevima te komaraca malaričara.

Heksaklorbenzen (HCB) - Ubija gljivice koje napadaju žitarice, ali se i otpušta kao nusprodukt za vrijeme proizvodnje pojedinih kemikalija i procesa koji dovode do nastanka dioksina i furana.

Mireks - Ovaj insekticid se koristio prije svega za kontrolu mrava i termita. Također je korišten kao sredstvo za usporavanje gorenja u plastici, gumi i električnim uređajima.

Poliklorirani bifenili (PCB) - Ove tvari se prije svega koriste u industriji kao fluidi za prijenos topline, u električnim transformatorima i kondenzatorima, te kao aditivi u bojama, sredstvima za brtvljenje i plastici. Zbog izvanredne kemijske stabilnosti i otpornosti na temperaturu, široko su korišteni kao komponente u električnoj i hidrauličnoj opremi i kao lubrikanti.

Koristili su se na dva načina:

1. Zatvorena uporaba: dielektrične tekućine u električnoj opremi poput transformatora, kondenzatora (veliki industrijski kondenzatori, ali i mali kondenzatori u električnim kućanskim aparatima), toplinski transformatori i hidraulični sustavi.
2. Otvorena uporaba: za postupno otpuštanje pesticida, kao sredstva za brtvljenje, u industrijskim uljima, bojama, adhezivima, plastici, kao sredstva za sprječavanje vatre i za kontrolu prašine na cestama.

PCB-i su klasificirani kao vjerojatni ljudski karcinogeni i imaju široki spektar štetnih učinaka kod životinja i ljudi, uključujući reproduktivnu toksičnost, teratogenost i imunotoksičnost.

Toksafen - Ovaj insekticid znan i kao kamfeklor se koristio na pamuku, žitaricama, voću, orašastim plodovima i povrću. Također se koristio za kontrolu krpelja i grinja na stoci.

Dodatni POP-sovi**Alfa heksaklorocikloheksan (alfa-HCH)/Beta heksaklorocikloheksan (beta-HCH)**

Uporaba alfa- i beta-HCH-a kao insekticida je postupno ukinuta prije više godina, ali su ove kemikalije nastajale kao nusprodukti proizvodnje lindana. Za svaku proizvedenu tonu lindana, proizvedeno je oko 6-10 tona alfa- i beta-HCH.

Kemijski identitet

H351 Sumnja na moguću uzrokovanje raka (Karc. 2)

H301 Otroavno ako se proguta

H312 Štetno u dodiru s kožom

H410 Vrlo otroavno za vodeni okoliš, s dugotrajnim učincima

Opasna svojstva otpada¹

HP 6 Akutna toksičnost, HP 7 Karcinogeno, HP 14 Ekotoksično

¹Uredba Komisije (EU) br. 1357/2014 od 18. prosinca 2014. o zamjeni Priloga III. Direktivi 2008/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o otpadu i stavljaju izvan snage određenih direktiva Tekst značajan za EGP (SL 365, 19.12.2014, str. 89)

Oznaka opasnosti:

OPASNOST

Lindan (gama heksaklorcikloheksan)

Lindan je bio u uporabi kao insekticid širokog spektra za tretiranje sjemena i tla, za folijarnu primjenu (preko lista), za drvo i obradu drveta te kao sredstvo protiv ektoparazita u preparatima koji su se primjenjivali u veterini i medicini. Proizvodnja lindana značajno se smanjila u posljednjih nekoliko godina.

Prošla uporaba: Oko 600.000 tona lindana se koristilo širom svijeta kao pesticid, te u veterinarskoj i ljudskoj uporabi u razdoblju 1950.-2000. godine.

Kemijski identitet

H301 Otrovno ako se proguta,

H312 + H332 Štetno u dodiru s kožom ili ako se udiše

H373 Može uzrokovati oštećenje organa (bubreg, jetra, središnji živčani sustav) tijekom produžene ili ponavljane izloženosti (TCOP 2)

H362 Može štetno djelovati na djecu koja se hrane majčinim mlijekom (Lakt.)

H410 Vrlo otrovno za vodeni okoliš, s dugotrajnim učincima, M=10

Opasna svojstva otpada

HP 5 Toksično za dišni sustav, HP 6 Akutna toksičnost, HP 14 Ekotoksično

Oznaka opasnosti:

OPASNOST

Klordekon

Klordekon je vrlo postojan u okolišu, ima vrlo visoki bioakumulacijski i biomagnifikacijski potencijal i može biti prenesen na velike udaljenosti. Klasificiran je kao tvar s mogućim karcinogenim djelovanjem na ljudski organizam i vrlo je otrovan za vodene organizme.

Kemijski identitet

H351 Sumnja na moguće uzrokovanje raka (Karc. 2)

H301 + H311 Otrovan ako se proguta ili u dodiru s kožom

H410 Vrlo otrovan za vodeni okoliš, s dugotrajnim učincima

Opasna svojstva otpada

HP 6 Akutna toksičnost, HP 7 Karcinogeno, HP 14 Ekotoksično

Oznaka opasnosti:
OPASNOST

Heksabromobifenil

Heksabromobifenil je industrijska kemikalija koja se koristila kao sredstvo za sprječavanje gorenja uglavnom 1970-ih godina. Kao dodatak plastici koristio se u proizvodima poput električnih kućanskih aparata, tekstilu, plastičnim pjenama, kućištima kompjuterske opreme, laptopa i sl., kako bi bili otporniji na gorenje. Nisu zabilježene proizvodnja i uporaba.

Zamjene: Dostupne. Prema dostupnim informacijama heksabromobifenil se više ne proizvodi niti je u uporabi u većini zemalja zahvaljujući ograničenjima u nacionalnim i međunarodnim propisima. Vrlo je postojan u okolišu, s vrlo visokim bioakumulacijskim potencijalom te posjeduje veliku mogućnost prijenosa na velike udaljenosti u okolišu.

Kemijski identitet

Klasificiran je kao tvar s mogućim karcinogenim djelovanjem na ljudski organizam i posjeduje druge kronično toksične učinke.

H302 + H312 + H332 (ECHA) Štetno ako se proguta, u dodiru s kožom ili ako se udiše

Opasna svojstva otpada

HP 6 Akutna toksičnost, HP 14 Ekotoksično

Oznaka opasnosti:
UPOZORENJE

Pentaklorobenzen (PeCB)

PeCB se koristio u PCB proizvodima, nosačima bojila, kao fungicid i kao usporivač gorenja/plamena. Možda se još uvijek koristi kao kemijski intermedijer (primjerice za proizvodnju kvintozena pentakloronitrobenzen: fungicid). Također nastaje nenamjerno tijekom izgaranja, toplinskih i industrijskih procesa, te je prisutan u obliku nečistoća u proizvodima poput otapala i pesticida.

PeCB je postojan u okolišu, visoko bioakumulirajući i ima veliku mogućnost prijenosa na velike udaljenosti u okolišu. Umjereno je otrovan za ljude, a vrlo otrovan za vodene organizme.

S proizvodnjom se prestalo u glavnim proizvodnim zemljama kada su jednako učinkovite i jeftinije zamjene postale dostupne. Kako bi se značajno smanjila nenamjerna proizvodnja potrebno je primjenjivati najbolje raspoložive tehnike i najbolje prakse u zaštiti okoliša.

Kemijski identitet

H228 Zapaljiva krutina

H302 Štetno ako se proguta

H410 Vrlo otrovno za vodeni okoliš, s dugotrajnim učincima

Opasna svojstva otpada

HP 3 Zapaljivo, HP 6 Akutna toksičnost, HP 14 Ekotoksično

Oznaka opasnosti:
OPASNOST

Perfluorooktan sulfonska kiselina i njezine soli (PFOS)

Prošla uporaba: površinska aktivna tvar, repelent za vodu i masnoće.

PFOS može biti namjerno proizveden, ali nastaje i kao rezultat ne-namjerne degradacije proizvoda povezanih s antropogenim kemikalijama. Namjerna uporaba PFOS-a je vrlo rasprostranjena i uključuje: električne i elektroničke dijelove, pjenu za gašenje požara, obradu fotografija, hidrauličke tekućine i tekstil.

Zamjene: Dostupne za neke upotrebe, ali ne postoje tehnički izvediva zamjenska rješenja za neke primjene poput obrade fotografija, uporaba za poluvodiče ili hidrauličke tekućine u zrakoplovstvu.

Primjene/mogući izvori: pjene za zaštitu od požara, tepisi, vodootporna odjeća, zaštitna odjeća od plastičnih masa, tekstilna industrija, papirna industrija, industrija ambalaže, materijali za presvlačenje i aditivi za zaštitu/premaze, sredstva za čišćenje u industriji i domaćinstvima, hidrauličke tekućine/avijacija, antikoroziivni aditivi, antirefektirajući premazi, površinske aktivne tvari, fotografija, fotolitografija, fotomikrolitografija, kontrola adhezije, zaštita metala, mamci za mrave i termite/zaštita, foto maske u poluvodičima i LCD industriji, metalne oplate, dekorativne metalne oplate, električni i elektronički dijelovi za pisače u boji i fotokopirni uređaji, kemijska proizvodnja ulja, tepisi, gume i plastike, određena medicinska oprema (ETFE prekrivači, in vitro dijagnostička oprema, CCD obojeni filteri), sredstva za čišćenje.

Kemijski identitet

H351 Sumnja na moguće uzrokovanje raka (Karc. 2),

H360D Može naškoditi nerođenom djetetu (Repr. 1B),

H372 Uzrokuje oštećenje organa tijekom produljene ili ponavljane izloženosti (TCOP 1)

H302 + H332 Štetno ako se proguta ili ako se udiše,

H362 Može štetno djelovati na djecu koja se hrane majčinim mlijekom (Lakt.)

H411 Otrovno za vodeni okoliš, s dugotrajnim učincima

Opasna svojstva otpada

HP 5 Toksično za dišni sustav, HP 6 Akutna toksičnost, HP 7 Karcinogeno, HP 10 Toksično za reprodukciju, HP 14 Ekotoksično

Oznaka opasnosti:

OPASNOST

Polibromodifenil eteri (PBDE)

Grupa industrijskih kemikalija koje su se široko koristile kao aditivi u sredstvima za sprječavanje plamena od 1970-ih godina. Polibromiranidifenil eteri uključujući tetra-, penta-, heksa-, i heptaPBDE sprječavaju ili suzbijaju izgaranje u organskim materijalima i stoga se koriste kao dodaci u sredstvima za usporavanje gorenja.

Zamjene su dostupne i zamijenile su PBDE u mnogim državama.

Kemijski identitet

Vrlo su postojani u okolišu, imaju bioakumulacijska svojstva i veliku mogućnost prijenosa na velike udaljenosti u okolišu (otkriven je u ljudima u svim regijama). Postoje dokazi o toksičnim učincima na biljni i životinjski svijet, uključujući i sisavce.

Opasna svojstva otpada

HP 14 Ekotoksično

Tehnički endosulfan i pripadajući izomeri i endosulfan sulfat

Prošla uporaba: Insekticid, sredstvo za zaštitu drva, insekticid u veterini, pesticid široke primjene na usjevima, soji i pamuku. Visoko su toksični za ljude i životinje, pronađeni su u okolišu Arktika.

Kemijski identitet

H300 + H330 Smrtonosno ako se proguta ili ako se udiše

H312 Štetno u dodiru s kožom

H410 Vrlo otrovno za vodeni okoliš s dugotrajnim učincima

Opasna svojstva otpada

HP 6 Akutna toksičnost, HP 14 Ekotoksičnost

Oznaka opasnosti:

OPASNOST

Heksabromociklododekan (HBCD)

HBCD je usporivač gorenja koji se uglavnom koristi u ekspanziranim i ekstrudiranim polistirenima. Najveća primjena je kao usporivač gorenja u ekstrudiranim polistirenskim pjenama (čak 90% primjene), u izolacijskim pločama u vozilima, kao aditiv u proizvodima/građevinskim blokovima, električnoj i elektroničkoj opremi, u proizvodnji tekstila, može se naći na odlagalištima otpada; građevinskim ruševinama/blokovima (registrirana proizvodnja u Kini, EU, Japanu i SAD-u). Postojala je uporaba u Republici Hrvatskoj. Može predstavljati problem za 25-30 godina.

Glavna izloženost ljudi HBCD-u je putem onečišćene hrane i prašine. Od 1980-ih HBCD je široko korišten kao aditiv za usporavanje gorenja i od tada su razine u ljudskom mlijeku u porastu. Prema POPs karakteristikama i drugim dokazima u literaturi, vjerojatno je da HBCD ima značajan nepovoljan učinak na ljudsko zdravlje i okoliš.

SVAKA stranka koja je registrirana za izuzeće prema članku 4. Stockholmske konvencije za proizvodnju i korištenje HBCD-a za ekspanzirajuće i ekstrudirane polistirene u građevinarstvu, poduzeti će potrebne mjere kako bi se osiguralo da spomenuti spojevi mogu biti jednostavno identificirani, odnosno označeni za vrijeme njihovog cijelo životnog ciklusa.

Kemijski identitet

H361 Sumnja na moguće štetno djelovanje na plodnost ili mogućnost štetnog djelovanja na nerođeno dijete (Repr. 2)

H362 Može štetno djelovati na djecu koja se hrane majčinim mlijekom (Lakt.)

Opasna svojstva otpada

HP 10 Toksično za reprodukciju

Oznaka opasnosti:
UPOZORENJE

Heksaklorobutadien (HCBD)

Nastaje kao nusprodukt za vrijeme industrijskih proizvodnih procesa (pogotovo kod proizvodnje ostalih kloriranih ugljikovodika i proizvodnje magnezija). Mjere za minimalizaciju ispuštanja za vrijeme proizvodnje su poznate i već se primjenjuju u državama potpisnicama Stockholmske konvencije. Nenamjerno nastaje za vrijeme izgaranja i ostalih termičkih i industrijskih procesa.

Kemijski identitet

H302 + H312 + H332 Štetno ako se proguta, u dodiru s kožom ili ako se udiše (ECHA)

H315 Uzrokuje iritaciju kože

H317 Može uzrokovati alergijsku reakciju kože

H400 Vrlo otrovno za vodeni okoliš

Oznaka opasnosti:

UPOZORENJE

Poliklorirani naftaleni (PCN)

Nenamjerno se proizvode/nastaju za vrijeme visokotemperaturnih industrijskih procesa (posebno spaljivanja otpada, ali i drugih procesa za koje je poznato da proizvode poliklorirane dibenzo-p-dioksine/poliklorirane dibenzofurane (PCDD/PCDF)). Mjere koje se koriste za smanjenje ispuštanja PCDD-a/PCDF-a, također će smanjiti i ispuštanje polikloriranih nafalena.

Pentaklorofenol i njegove soli i esteri (PCP)

Uporaba na drvu: algacid, fungicid, insekticid (sredstvo za zaštitu drva).

Uporaba koja nije na drvu: opći dezinficijens, herbicid, insekticid (termicid), sredstvo za suzbijanje puževa, boja protiv obraštaja na trupovima plovila.

Kemijski identitet

H351 Sumnja za moguće uzrokovanje raka, Ak. Tok. *2

H330 Smrtonosno ako se udiše, Ak. Tok. 3*

H311 Otrovnost u dodiru s kožom, Ak. Tok. 3*,

H301 Otrovnost ako se proguta,

H319 Uzrokuje ozbiljnu nadražnost očiju

H335 Može uzrokovati iritaciju dišnog sustava

H315 Uzrokuje nadražnost kože

H410 Vrlo otrovno za voden okoliš, s dugotrajnim učincima

Opasna svojstva otpada

HP 4 Nadraživač - nadražuje kožu i oštećuje oči, HP 5 Toksično za dišne puteve, HP 6 Akutna toksičnost, HP 14 Ekotoksičnost

Oznaka opasnosti:

UPOZORENJE

KLIMATSKE PROMJENE I POPS-ovi

Klimatske promjene predstavljaju jedan od najvećih ljudskih izazova današnjice. Očekivano je da će klimatske promjene imati utjecaj na razine POPs-ova u okolišu, njihov prekogranični prijenos i štetne/toksične učinke, kao i obrnuto, razine POPs-ova mogu utjecati na promjene klime. Uz povećanje koncentracija POPs-ova u zraku i vodama uzrokovanih taljenjem leda i snijega u kombinaciji s većim emisijama, postoji veća mogućnost za izravnu ili neizravnu izloženost organizama, što može dovesti do većeg štetnog utjecaja na zdravlje ljudi i ekosustav.

MEĐUNARODNI FOND ZA OKOLIŠ (GEF)

Međunarodni fond za okoliš (GEF) je osnovan za pomoć u snalaženju s najtežim problemima vezanima za okoliš.

GEF služi kao finansijski mehanizam za slijedeće Konvencije:

- Stockholmsku konvenciju o postojećim organskim onečišćujućim tvarima
- Konvenciju Ujedinjenih naroda za suzbijanje dezertifikacije (UNCCD)
- Minamatsku konvenciju o živi
- Konvenciju o biološkoj raznolikosti (CBD)
- Okvirnu konvenciju Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC)

Foto: Hrvatska turistička zajednica / Mario Jelavić

Ostale važne informacije možete pronaći na slijedećim internetskim stranicama

Tajništvo Baselske, Roterdamske i Stockholmske konvencije:

- <http://chm.pops.int/Home/tabid/2121/Default.aspx>
- <http://chm.pops.int/Implementation/Publications/BrochuresandLeaflets/tabid/3013/Default.aspx>

Ministarstvo zaštite okoliša i prirode:

- www.mzoip.hr; <http://www.mzoip.hr/hr/okolis/zrak.html>

Ministarstvo zdravlja:

- www.zdravlje.hr

Ministarstvo poljoprivrede:

- www.mps.hr

Hrvatska agencija za okoliš i prirodu:

- www.azo.hr

Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping:

- <http://www.hzt.hr/>, <http://www.hzt.hr/zakonodavstvo/clp.html>

ECHA-Europska agencija za kemikalije:

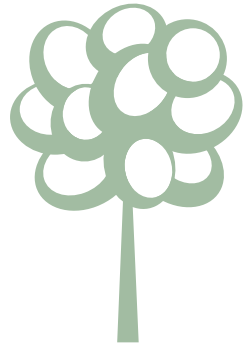
- <http://echa.europa.eu/hr/>

UNECE/LRTAP Konvencija:

- http://www.unece.org/env/lrtap/lrtap_h1.html

Regionalni centar Baselske konvencije u Bratislavi, Slovačka:

- <http://www.sazp.sk/bcrc/>

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO ZAŠTITE
OKOLIŠA I PRIRODE

Ovu brošuru je izradilo Ministarstvo zaštite okoliša i prirode uz pomoć financijskih sredstva GEF-a, Međunarodnog fonda za okoliš

Foto: Hrvatska turistička zajednica / Romeo Ibrišević

Foto desno: Hrvatska turistička zajednica / Davor Rostuhar

Stockholmska konvencija

O POSTOJANIM
ORGANSKIM
ONEČIŠĆUJUĆIM
TVARIMA

An aerial photograph of a river with rapids and a waterfall. The water is a vibrant blue-green color, and the surrounding landscape is lush with green trees and vegetation. The river flows from the top left towards the bottom right, with a small waterfall on the left side. The rapids are characterized by white, frothy water cascading over rocks.

Stockholmska konvencija

O POSTOJANIM
ORGANSKIM
ONEČIŠĆUJUĆIM
TVARIMA

